

TOSHKENT SHAHRINING MODDIY MADANIY MEROSI VA UNING ZAMONAVIY HAYOTDAGI O'RNI

Aripova Ozoda Xayrullayevna

Ijtimoiy va siyosiy fanlar instituti magistranti

Annotatsiya: Toshkent shahri qadimdan Markaziy Osiyoning o'ziga xos ilmiy, madaniy va siyosiy markazlaridan biri sifatida tanilgan. Uning moddiy madaniy merosi bir necha ming yillik tarixga ega bo'lib, bu boylik zamonaviy hayotda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Poytaxtning moddiy madaniy boyligi — ilgari mavjud bo'lgan, bugun ham asrab kelinayotgan me'moriy obidalar, xalq san'ati, hunarmandchiligi, qadimiy binolari, ko'chalarining tarovati, tarixiy ko'priklari, masjid va madrasa binolari, zamonaviy urbanistik shakllar, shuningdek, milliy muzeylar va madaniyat o'choqlari kabi boyliklarda o'z ifodasini topgan.

Kalit so'zlar: madaniy meros, tarix, tarixiy yodgorliklar, hunarmandchilik, qadimiy binolar, madrasalar, arxitektura.

Toshkent zamini o'z tarixiy taraqqiyotida ko'plab siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy voqealardan o'tgan. Bu voqealar shaharning modiy-madaniy rivojlanishida asqotgan. Katta ipak yo'li bo'ylab joylashgani, shaharni ko'plab etnik va madaniy unsurlar bilan boyitgan. Toshkent tarixi, yodgorliklari, mahalliy aholi hayoti, xalq turmush-tarzi, iqtisodiyoti va an'analari asrlar davomida moddiy madaniyat namunalari orqali ifodalangan va shu kungacha bizga yetib kelgan. Shaharning moddiy madaniy merosi bugun ham zamonaviy hayotda alohida ahamiyat kasb etadi. Toshkentning barcha hududlarida saqlanayotgan tarixiy yodgorliklar, qadimiy ko'chalar va tarixiy binolar zamonaviy arxitektura bilan uyg'unlashgan holda bir butun ma'naviy muhitni hosil qiladi. Bu o'z navbatida shaharga xos birlik, o'ziga xoslik va zamonlarga moslik tuyg'usini beradi. Shaharning markaziy qismi va qadimiy hududlarida joylashgan masjid, maqbara, madrasalar, qadimiy bozorlar, suv inshootlari, saroy va hukumat binolari Toshkent

tarixining bir qismini o'zida mujassamlashtiradi. Toshkent madaniy hayotining markazi hisoblangan teatrlari, san'at galereyalari, muzeylari, kutubxonalari ham moddiy va ma'naviy boyliklarning to'liq mujassam bo'lishida katta ahamiyat kasb etadi. Bu maskanlar nafaqat tarixiy yodgorliklarni, balki yangi avlod ijodkorlarining modern asarlarini ham namoyon etayotgan bo'lib, zamonaviy hayot va madaniy taraqqiyot uchun zamin tayyorlamoqda. Toshkent shahrining bir necha teatr va muzeylarida O'zbekiston tarixiga oid nodir eksponatlar, milliy san'at va hunarmandchilik buyumlari, qadimdan to hozirgi davrga qadar yaratilgan san'at asarlari muhofaza qilinadi.[1]

Moddiy madaniy merosning zamonaviy hayotdagi o'rni va ahamiyati keng ko'lamli. Avvalo, bu boylik poytaxt va mamlakat obro'sini oshiradi. Shaharning boy tarixi va madaniyati nafaqat mahalliy aholi, balki xorijiy mehmonlarga ham katta ta'sir ko'rsatadi. Toshkent arxitekturasining zamonaviy va qadimiy unsurlari, ko'chalari, maydonlari, bog'lari, favvoralari, yodgorlik joylari butunlay bir butun madaniy muhitni yaratadi. Shu yo'l bilan yosh avlodga tarixiy xotira singdiriladi va ularda ona vatanga muhabbat, milliy o'zlik, o'z madaniyatiga sadoqat hisi shakllanadi. Toshkentning qadimiy va zamonaviy qiyofasi, arxitekturasini shaharda madaniy infratuzilmaning rivojiga katta hissa qo'shadi. Madaniyat saroylari, zamonaviy san'at maskanlari, ijod bog'lari va boshqa binolar nafaqat poytaxt aholisi, balki butun O'zbekiston bo'ylab mehmonlar uchun ham ochiqdir. Toshkentda o'tkaziladigan milliy va xalqaro ko'rgazmalar, festival va boshqa madaniy tadbirlar moddiy madaniyat boyliklarining ihotalangan emas, balki keng jamoatchilik uchun ochiq ekanini ko'rsatadi. Moddiy madaniy meros nafaqat tarixiy qiymatga, balki amaliy va iqtisodiy ahamiyatga ham ega. Shu boisdan bugungi zamonaviy Toshkent madaniyatining rivojlanishi uchun bu qadriyatlar asrab-avaylanadi, ta'mirlanadi, zamonaviy urbanistikaning ilg'or g'oyalari bilan uyg'unlashtiriladi. Shaharda olib borilayotgan keng ko'lamli rekonstruksiya va restavratsiya ishlari nafaqat tarixiy ashyolarni asrashga, balki ularni yangi hayotga qaytarishga, zamonaviy hayot ritmiga moslashtirishga xizmat qiladi. Shu tariqa, Toshkentning har bir ko'chasi, har bir maskani, arxitektura namunasi, yirik

haykallari, ko'ha binolari, zamonaviy hududlari orasida uzviy bog'liqlik hosil bo'ladi, ularning har biri shaharning umumiy qiyofasiga, jadal taraqqiyotga hissa qo'shadi.[2]

Bir paytlar qadimiy bozor, karvonsaroy va qadimiy hunarmandchilik markazlari sifatida xizmat qilgan hududlar bugun zamonaviy xizmat sohaslariga aylangan. Buyum bozorlari, xalq hunarmandchiligi markazlari, zamonaviy savdo markazlari qadimiy madaniyat boyliklarini o'zida aks ettirib, zamonaviy hayotga moslasha olyapti. Ayni shu jihatlar Toshkentni o'zining noyob qiyofasi, madaniy boyligi va tarixiy muhitining davomiyligi bilan ajratib turadi. Shaharning moddiy madaniy merosi o'ziga xos tarzda himoya qilinadi, davlat va xalq tomonidan boshqarmalarga ajratilgan, turli dastur, loyiha va tashabbuslar orqali bu boyliklar asrab-avaylanmoqda. Madaniy meros sohasi har bir jamiyat uchun o'zgacha ahamiyatga ega va Toshkent shahrida bu qadriyatlar nafaqat milliy, balki jahondagi madaniy oqimlarning o'zaro uyg'unligini, birligining namunasiga aylangan. Shu jihatdan Toshkentda qadimiy ligini va zamonaviyligini birgalikda ko'rish mumkin. Bu jihat ham poytaxt hayotini yanada barakali, sermazmun va o'ziga xos qiladi. Mustaqillik yillarida shaharning moddiy madaniy merosini asrash, rivojlantirish va oshkor etishda katta ishlar olib borilmoqda. Tarixiy obidalar restavratsiyasi, yangi madaniy maskan va yodgorliklar barpo etilishi, hukumat tomonidan moddiy madaniyat boyliklarini saqlashga qaratilgan dasturlarning amalga oshirilishi — bularning barchasi Toshkent zamining boy tarixiy qatlamini zamonaviy hayot bilan bog'laydi. Taqdirlangan qadimiy inshootlar, tarixiy arxitektura namunalarining himoyasi, zamonaviy binolar qurilishi bilan uyg'un ravishda olib borilayotgani shaharda hamisha o'ziga xos urbanistik muhitni yaratmoqda.[3]

Shuningdek, shahardagi Ko'kaldosh madrasasi 18-asr boshlarida xarob bo'lib, 1735-yilda karvonsaroyga aylantirilgan. 1866 va 1886-yillardagi zilzilalarda shikastlangan peshtoqi ta'mirlangan. 1946 yilgi zilzila katta zarar keltirdi. Madrasa 1930-1960-yillarda keng qamrovli ta'mirdan o'tkazildi. Yunusxon maqbarasi Toshkent shahrida, Islom universiteti hududida joylashgan 15-asr me'moriy yodgorligi bo'lib, 19-asrda binoning tashqi gumbazi va ayvoniga

shikast etgan, bezaklari saqlanib qolmagan, bino bir necha marta ta'mirlangan. Palataning ichki qismida ganchkori naqshlar va muqarnas bezaklari mavjud. Yunusxon maqbarasining shikastlangan qismlari 1970-yillarning oxirida qayta tiklangan.

1930-yildan keyin Tilla Shayx masjidi ham yopilib, hunarmandlar va hunarmandlar uyushmasi bo'lgan artelga aylantirildi. 1943 yilda O'rta Osiyo va Qozog'iston musulmonlari ustidan diniy nazorat o'rnatishga ruxsat berilganidan so'ng Tilla Shayx o'z faoliyatini qayta boshlagan masjidlardan biri edi. 1972-1973-yillarda masjidda ta'mirlash va kengaytirish ishlari olib borildi, qiblaga yaqin joyda qo'shimcha xonaqoh qurildi, sobiq mehrob yonidagi devor inshootlari demontaj qilindi va almashtirildi.

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, Toshkent shahri moddiy madaniy merosining zamonaviy hayotdagi o'rni va ahamiyati beqiyosdir. Bu boyliklar bizga tarixiy xotira, o'zlik, milliy qadriyatlarni anglash va yuksak jamiyat sari intilishda mustahkam poydevor yaratadi. Poytaxt zamonaviy qiyofa kasb etib borar ekan, undagi tarixiy qatlam, madaniy boyliklar va milliy meros aslo yo'qolmasligi, aksincha yosh avlod ongida yashashi insoniyat taraqqiyoti uchun manfaatlidir. Shu sababli Toshkentning moddiy madaniy merosini asrash, rivojlantirish va kelgusi avlodlarga yetkazish har bir yurtdoshimiz uchun ustuvor vazifa hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Qodirov, A. (2018). "Toshkent shahrining tarixiy arxitektura obidaları va ularni saqlash masalalari". O'zbek Tarixi, 4(61), 23-30.
2. Rasulov, B. (2020). "Toshkent moddiy madaniy merosining zamonaviy hayotdagi o'rni". O'zbekiston Madaniyati, 2(15), 56-64.
3. Yo'ldoshev, D. (2019). "Toshkent arxitekturasi va shaharsozligining rivojlanish bosqichlari". O'zbekiston Geografiyasi, 3(52), 14-22.
4. Toshpo'latova, G. (2021). "Moddiy madaniy meros ob'ektlari va ularni muhofaza qilishda zamonaviy yondashuvlar". Jurnal Madaniy Meros, 5(27), 35-

42.

5. Abdullayeva, D. (2017). “Toshkentning me'moriy yodgorliklari va turizm salohiyati”. O‘zbekiston Turizmi, 1(7), 41-46.

6. Otajonov, F. (2020). “Toshkent shahri madaniy muhitining zamonaviy shakllanishi”. O‘zbek San’ati, 6(30), 10-18.

7. Xudoyberdiyeva, L. (2018). “Toshkent shahri madaniy merosini o‘rganish va targ‘ib qilish masalalari”. Ma’naviyat, 2(19), 28-34.

8. Saidov, M. (2022). “Toshkent tarixiy markazining restavratsiyasi va modernizatsiyasi”. Ilm va Jamiyat, 4(44), 19-27.